

ИНСТИТУТ ЗА СТОЧАРСТВО
Београд-Земун

ГЛАВНИ ОДГАЈИВАЧКИ ПРОГРАМ
У ЖИВИНАРСТВУ

Београд, 2024.

САДРЖАЈ

1. Увод.....	3
2. Правни основ за доношење и спровођење главног одгајивачког програма.....	3
3. Организационо-технички услови.....	4
3.1. Субјекти у спровођењу главног одгајивачког програма.....	4
3.1.1. Одгајивачи.....	4
3.1.2. Основна одгајивачка организација.....	4
3.1.3. Регионална одгајивачка организација.....	5
3.1.4. Главна одгајивачка организација.....	5
3.1.5. Организације са посебним овлашћењима.....	6
3.2. Организација спровођења главног одгајивачког програма.....	6
4. Одгајивачко подручје и величина популације.....	6
5. Хибриди живине	8
5.1. Хибриди кокоши тешког типа.....	8
5.2. Хибриди кокоши лаког типа.....	9
5.3. Хибриди ћурака.....	9
6. Одгајивачки циљеви.....	10
7. Мере спровођења циљева из главног одгајивачког програма.....	10
7.1. Контрола продуктивности матичних јата живине.....	11
7.1.1. Методе спровођења контроле продуктивности матичних јата.....	11
7.2. Контрола јаја и производње једнодневних пилића.....	13
7.3. Тестови родитеља и комерцијалних хибрида кокоши и ћурака.....	13
7.3.1. Методе спровођења тестова хибридне живине.....	14
7.3.1.1. Тест родитеља.....	14
7.3.1.2. Тест бројлера.....	15
7.3.1.3. Тест носиља конзумних јаја.....	16
7.3.1.4. Тест ћурака.....	17
7.4. Производња квалитетне хране за живину.....	17
7.5. Матична евиденција.....	17
7.5.1. Основна матична евиденција.....	18
7.5.2. Главна матична евиденција.....	18
7.5.3. Евиденција производње и порекла пилића.....	19
7.5.4. Обележавање у живинарству.....	19
7.5.5. Чување документације.....	19
7.6. Увођење нових програма гајења живине.....	19
8. Добробит и здравствена заштита.....	19
9. Промет приплодне живине и приплодних јаја.....	20
10. Систем унутрашње контроле рада	20
11. Објављивање података	20
12. Петогодишњи обим мера главног одгајивачког програма.....	20

1. Увод

На територији Централне Србије постоји већи број одгајивача који се баве одгојем и експлоатацијом родитељских јата живине за производњу меса, односно тешких линија и мали број одгајивача који се баве одгојем и експлоатацијом родитеља лаких линијских хибрида за производњу конзумних јаја. У Централној Србији одгој и експлоатација родитељских јата различито је концентрисана по окрузима. Најзаступљенија производња бројлерских пилића тешког типа је на територији Београдског и Шумадијског управног округа, затим на територији Подунавског, Браничевског, Расинског, Рашког и Нишавског управног округа. У протеклом периоду одгајивачи лаке линије су били заступљени на територијама Београдског, Нишавског и Расинског управног округа.

С обзиром на увозну зависност наше земље када је у питању овај сегмент сточарске производње, врло је важно које провенијенце увозити као и у којој мери дате провенијенце остварују производни потенцијал у нашим условима. Гајење хибрида израженог генетског потенцијала за пораст и производњу јаја је специфичност селекцијског рада у живинарству у односу на остале гране сточарства, тако да приоритет није гајење чистих раса. Стварање хибрида је дуготрајан и веома скуп процес који одређује само мањи број мултинационалних компанија. Побољшање особина раста, носивости, ефикасности коришћења хране, квалитета меса и јаја за последицу има смањење отпорности савремених хибрида и њихове све веће захтеве у погледу смештаја, односно гајења и исхране. Производња једнодневних бројлерских пилића представља сложен производни процес који почиње одгојем родитељских парова, затим њиховом експлоатацијом, а завршава се инкубацијом произведених насадних јаја. Током овог процеса постоје одређене производне операције које је неопходно поштовати у циљу повећања успешности производње. У току одгоја неопходно је недељно вршити контролу телесних маса приплодног подмлатка како би униформност јата била што виша. У периоду експлоатације потребно је на дневном нивоу водити евиденцију о броју снесених, и сломљених јаја, као и оних која имају деформитет чиме се омогућује брза анализа стања у јату као и правац у којем ће се производња даље одвијати. Спроводећи ове зоотехничке мере у потпуности, сви одгајивачи у великој мери повећавају квалитет својих производа и омогућавају производњу безбеднијих и јефтинијих производа.

Резултати досадашњег рада на спровођењу мера из одгајивачког програма у живинарству, базирани на тестовима комерцијалних хибрида, указали су на значајан генетски потенцијал хибрида али и на присутне разлике у испољавању генетског потенцијала између провенијенци истог смера производње али и између истих провенијенци у зависности од године. Разлике су констатоване како у производним, тако и у особинама квалитета. Неопходно је познавање врсте и нивоа тих разлика у циљу усмеравања живинарске производње у жељеном правцу. Усвајајући одгајивачки програм омогућује се стабилна производња која се одвија континуирано током године уз максимално искориштавање производних потенцијала родитељских јата живине.

2. Правни основ за доношење и спровођење главног одгајивачког програма

Правни основ за доношење главног одгајивачког програма чине следећа законска и подзаконска акта:

- Закон о сточарству (Службени гласник РС број бр. 41/09, 93/12, 14/16)
- Закон о ветеринарству (Службени гласник Републике Србије бр. 91/05, 30/10, 93/12)

- Закон о добробити животиња (Службени гласник Републике Србије бр. 41/09)
- Закон о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју (Службени гласник РС бр.10/13, 142/14, 103/2015, 101/2016, 114/21, 35/23, 92/23)
- Правилник о условима у погледу објеката и опреме које морају испуњавати одгајивачке организације и организације са посебним овлашћењима, као и о условима у погледу стручног кадра које морају испуњавати организације са посебним овлашћењима (Службени гласник РС бр. 90/19, 99/21)
- Правилник о садржини и обрасцу захтева за упис у регистар одгајивачких организација и организација са посебним овлашћењима, као и садржини и начину вођења тог регистра (Службени гласник РС бр. 67/2009)
- Правилник о условима за испуњавање пуног и непотпуног порекла квалитетних приплодних домаћих животиња, условима за упис домаћих животиња у матичну евиденцију, односно регистар, као и о садржини и начину вођења матичне евиденције, односно регистра (Службени гласник РС бр. 94/2009)
- Правилник о условима за признавање нових раса, линија и хибрида домаћих животиња (Службени гласник РС бр. 16/2011)

3. Организационо-технички услови

3.1. Субјекти у спровођењу главног одгајивачког програма

Субјекти у спровођењу одгајивачког програма су дужни да раде на основу Закона о сточарству и главног одгајивачког програма. Послове на спровођењу главног одгајивачког програма у живинарству може да обавља правно лице које је уписано у Регистар одгајивачких организација и организација са посебним овлашћењима. Одгајивачка организација јесте правно лице чији је основни циљ генетско унапређење домаћих животиња спровођењем одгајивачког програма. Субјекти који обављају послове на спровођењу главног одгајивачког програма у живинарству су:

- 1) одгајивач (правно или физичко лице)
- 2) основна одгајивачка организација
- 3) регионална одгајивачка организација
- 4) главна одгајивачка организација
- 5) организација са посебним овлашћењима.

3.1.1. Одгајивач

Одгајивач је правно лице, предузетник или физичко лице које је власник живине, односно лице које има право чувања, гајења, транспорта и коришћења живине. Сваки одгајивач има право да постане члан основне одгајивачке организације, односно да учествује у спровођењу одгајивачког програма, ако гаји приплодне домаће животиње на подручју рада основне одгајивачке организације и ако је сагласан да учествује у реализацији селекцијских мера, што потврђује потписивањем тројних уговора са основном и регионалном одгајивачком организацијом.

3.1.2. Основна одгајивачка организација

Основна одгајивачка организација дужна је да изради и спроводи основни одгајивачки програм. Основни одгајивачки програм мора бити у складу са главним одгајивачким програмом. Усклађеност основног са главним одгајивачким програмом

утврђује главна одгајивачка организација. У спровођењу одгајивачког програма основна одгајивачка организација:

- учествује у одабирању и обележавању живине, односно јаја;
- води основну матичну евиденцију и податке доставља регионалној одгајивачкој организацији и главној одгајивачкој организацији;
- врши контролу производних способности живине над најмањим бројем домаћих животиња који омогућава правилно извођење одгајивачког програма
- раде и друге послове предвиђене главним одгајивачким програмом

Основна одгајивачка организација може да обавља наведене послове ако има:

- 1) у сталном радном односу на пословима гајења домаћих животиња најмање једног дипломираног инжењера пољопривреде, односно дипломираног инжењера са академским звањем master за сточарство, односно инжењера сточарског смера;
- 2) одговарајућу опрему.

3.1.3. Регионална одгајивачка организација

Регионална одгајивачка организација спроводи главни одгајивачки програм на својој територији по добијању сагласности главне одгајивачке организације. У спровођењу одгајивачког програма регионална одгајивачка организација нарочито:

- врши одабирање живине и шири њихов генетски напредак
- обрађује податке из основне матичне евиденције добијене од основне одгајивачке организације и доставља их главној одгајивачкој организацији
- врши контролу инкубаторских станица у спровођењу одгајивачког програма и издаје одговарајућа зоотехничка документа
- контролише документацију коју одгајивачи и основне одгајивачке организације достављају главној одгајивачкој организацији
- раде и друге послове предвиђене главним одгајивачким програмом

3.1.4. Главна одгајивачка организација

Главна одгајивачка организација је дужна да изради и спроводи главни одгајивачки програм, који решењем прихвата Министарство. При спровођењу главног одгајивачког програма, главна одгајивачка организација нарочито:

- води главну матичну евиденцију у живинарству на територији централне Србије
- издаје уверење о контролисаним јатима приплодне живине у одгоју и експлоатацији и друге зоотехничке документе и води евиденцију о њима
- води евиденцију одгајивачких организација и организација са посебним овлашћењима које спроводе главни одгајивачки програм
- води евиденцију одгајивача приплодне живине
- предлаже признавање новостворених раса, линија и хибрида живине
- израђује стручна упутства за спровођење главног одгајивачког програма
- контролише рад на спровођењу одгајивачког програма основне и регионалне одгајивачке организације и организација са посебним овлашћењима које спроводе главни одгајивачки програм

3.1.5. Организације са посебним овлашћењима

Организације са посебним овлашћењима спроводе послове предвиђене главним одгајивачким програмом по добијању сагласности главне одгајивачке организације и ако испуњавају услове у погледу стручног кадра, објеката и опреме.

Организације са посебним овлашћењима у живинарству су:

- 1) инкубаторске станице;
- 2) тестне станице;

Инкубаторска станица врши производњу живине у инкубатору у ради спровођења главног одгајивачког програма у живинарству.

Тестна станица врши контролу производних способности гајене живине ради спровођења одгајивачког програма и друга тестирања, у складу са Законом.

3.2. Организација спровођења главног одгајивачког програма

У спровођењу мера из главног одгајивачког програма учествују стручни представници основне, регионалне и главне одгајивачке организације у зависности од надлежности. Организација спровођења главног одгајивачког програма утемељена на Закону о сточарству, шематски је приказана у графикону 1.

Графикон 1. Организација спровођења главног одгајивачког програма

4. Одгајивачко подручје и величина популације

Одгајивачку популацију представљају сва матична грла живине обухваћена селекцијско-одгајивачким радом. Матична јата живине су јата родитељске генерације кокоши тешке и лаке линије, као и родитељска јата ћурака, која поседују сертификат о пореклу селекцијске компаније-произвођача хибрида, који је основни услов за упис у матичну евиденцију, и на којима ће се спроводити одгајивачко-селекцијске мере.

Одгајивачка вредност родитељских јата живине се темељи на њиховом пореклу и подацима о њиховим производним особинама и производним особинама њихових потомака, комерцијаних јата бројлера и носиља јаја за конзум, односно ћурака у тову.

На основу броја уматичених грла кокоши у периоду 2020-2023. година, може се констатовати бројно стање које се на годишњем нивоу креће од 167 593 до 313018 родитеља тешке линије (таб. 1). Заступљене су две провенијенце: Ross 308 и Cobb 500 (граф. 2). Број родитеља лаке линије креће се од 36956 до 64940 (таб.2). Најзаступљеније провенијенце су ISA Brown и Lohmann Brown (граф. 3).

У претходном периоду није регистрована популација матичних јата ћурака на територији централне Србије.

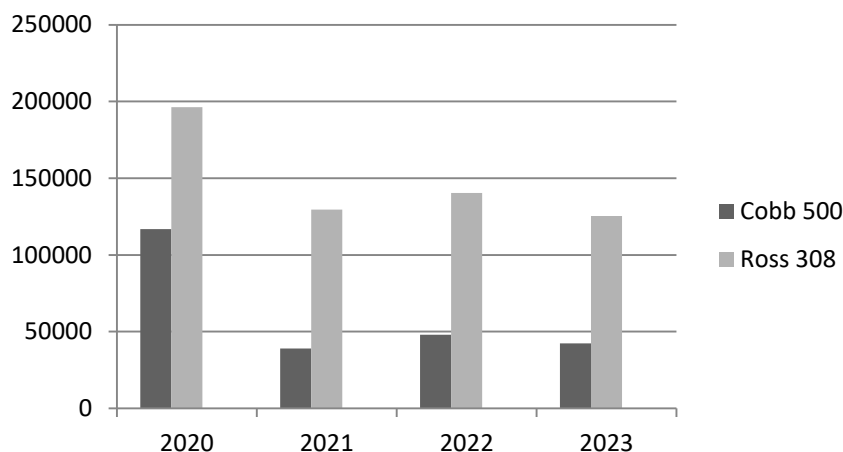
На основу регионалне дистрибуције броја родитељских кокоши и одгајивача може се уочити изузетна уситњеност у појединим регионима (таб. 1).

Табела 1. Број уматичених родитељских јата кокоши тешке линије у периоду 2020 - 2023. година са регионалном дистрибуцијом

РЕГИОНИ	МАТИЧНА ЈАТА КОКОШИ ТЕШКЕ ЛИНИЈЕ							
	2020.		2021.		2022.		2023.	
	<i>Бр.грла / Бр.одгајивача</i>	<i>Бр.грла / Бр.одгајивача</i>	<i>Бр.грла / Бр.одгајивача</i>	<i>Бр.грла / Бр.одгајивача</i>	<i>Бр.грла / Бр.одгајивача</i>	<i>Бр.грла / Бр.одгајивача</i>	<i>Бр.грла / Бр.одгајивача</i>	<i>Бр.грла / Бр.одгајивача</i>
Град Београд	59680	4	47058	3	57376	3	26698	3
Подунавски	52979	1	28512	1	25676	1	54587	1
Браничевски	30125	2	30330	2	26362	2	25420	1
Шумадијски	84890	6	40659	4	63111	6	38935	3
Рашки	15303	2	20393	2	14965	2	0	0
Расински	64841	2	0	0	0	0	18064	1
Нишавски	2200	1	1650	1	1500	1	2200	1
Јабланички	0	0	0	0	2540	1	1689	1
УКУПНО	313018	18	168602	13	188530	16	167593	11

Извор података:

Главна одгајивачка организација – Институт за сточарство, Београд-Земун

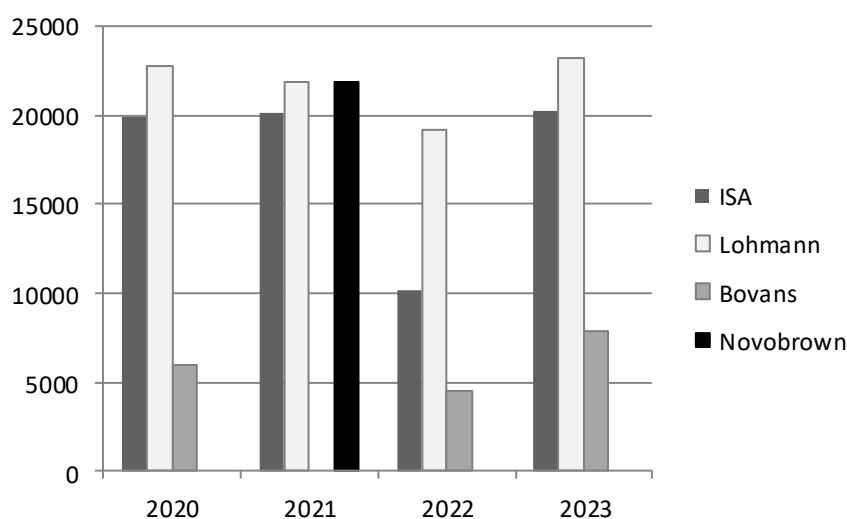
Графикон 2. Заступљеност појединих хибрида уматичених бројлерских родитеља у периоду 2020-2023. година (ГОО, Институт за сточарство)

Табела 2. Број уматичених родитељских јата кокоши лаке линије у периоду 2020 - 2023. година са регионалном дистрибуцијом

РЕГИОНИ	МАТИЧНА ЈАТА КОКОШИ ЛАКЕ ЛИНИЈЕ							
	2020.		2021.		2022.		2023.	
	Бр.грла / Бр.одгајивача		Бр.грла / Бр.одгајивача		Бр.грла / Бр.одгајивача		Бр.грла / Бр.одгајивача	
Град Београд	19976	1	20124	1	10121	1	20251	1
Шумадијски	0	0	21841	1	0	0	0	0
Расински	22799	1	22975	1	22325	1	23292	1
Нишавски	6000	1	0	0	4510	1	7832	1
УКУПНО	48775	4	64940	3	36956	3	51375	3

Извор података:

Главна одгајивачка организација – Институт за сточарство, Београд-Земун

Графикон 3. Заступљеност појединих хибрида уматичених родитељских јата лаке линије у периоду 2020-2023. година (ГОО, Институт за сточарство)

5. Хибриди живине

5.1. Хибриди кокоши тешког типа

У претходном петогодишњем периоду на подручју централне Србије заступљене су две провенијенце: *Cobb 500* и *Ross 308*. Управо су *Cobb Vantress* и *Aviagen* мултинационалне селекцијске компаније и творци најпознатијих селекција кокоши тешког типа које у појединим годинама у различитом обиму чине основу нашег живинарства у смеру производње пилећег меса. Брзи пораст, ефикасно коришћењем хране, добро оперјавање и виталност уз квалитетан труп, добру конформацију су одлике хибрида за производњу меса.

Производња што већег броја насадних јаја из којих ће се излећи квалитетни бројерски пилићи је примарни циљ гајења родитељских јата тешких линијских хибрида. Одгајивачки циљеви производње бројерских родитеља су: повећање дужине експлоатације; повећање броја јаја за насад у складу са дужином експлоатације, према технологији; утрошак хране у складу са технолошким нормативима; повећање процента извођења у складу са технолошким нормативима.

Родитељска јата тешког типа, према технолошким нормативима за 40 недеља експлоатације треба да остваре производњу од 178 приплодних јаја по усељеној носиљи, уз изводљивост од 86%, односно производњу од 153 пилића по носиљи.

Бројлерски пилићи, према технолошким нормативима, у интензивном тову са 35 дана узраста треба да имају телесну масу 2,3кг, конверзију хране 1,40кг, виталност 95% и рандман трупа спремног за роштиљ 72%.

5.2. Хибриди кокоши лаког типа

Постоји већи број хибрида овог смера производње под различитим брендираним називима (*ISA, Bovans, Dekalb, Shaver, Hisex, Babcock, Lohmann, Hy Line, Tetra*), који потичу из неколико светских селекцијских компанија (*Hendrix Genetics Company, Lohmann Tierzucht, Hy Line International, Babolna Tetra*).

У претходном петогодишњем периоду у централној Србији у највећој мери су биле заступљене провенијенце *ISA Brown* и *Lohmann Brown* а у значајно мањем обиму, *Bovans Brown* и *Novobown*.

Хибриди кокоши за производњу јаја за конзум могу се поделити на хибриде који носе јаја обојене и беле боје љуске. Ове кокоши имају све екстеријерне одлике добрих носиља, немају сезонско митарење а квоцање потпуно изостаје. Носиље јаја беле боје љуске имају мању телесну масу и мању конзумацију хране у односу на носиље јаја обојене љуске.

Примарни циљ гајења родитељских јата лаких линијских хибрида је производња што већег броја насадних јаја из којих ће се излећи квалитетни женски пилићи. Одгајивачки циљеви производње родитеља лаких линијских хибрида су: повећање дужине експлоатације; повећање броја јаја за насад у складу са дужином експлоатације, према технологији; утрошак хране у складу са технолошким нормативима; повећање процента извођења у складу са технолошким нормативима.

Родитељска јата кокоши лаког типа у зависности од хибрида и дужине експлоатације, према технолошким нормативима, остварују производњу до 300 приплодних јаја по усељеној носиљи, конзумацију хране од 122 г/дан, изводљивост од 92 % од укупног броја уложених јаја.

Носиље конзумних јаја, према декларисаним нормативима, треба да пронесу у узрасту 19 недеља, са телесном масом од 1,48 кг. Селекцијским радом период носивости је продужен до 90. недеље узраста до када могу да снесу до 409 јаја по усељеној носиљи. Просечна потрошња хране по дану је 110 г. Одликују се добром виталношћу, у периоду одгоја 98%, а у току експлоатације 93,9%.

5.3. Хибриди ћурака

Интензивно гајење ћурака значајно је мање заступљена област живинарства, што је у складу са интензитетом селекцијског рада, бројем створених хибрида ћурака и сезонским карактером потражње тржишта за ћурећим месом. Најчешће присутни хибрид ћурака у нашој земљи је *B.U.T.* хибрид, селекцијске компаније *Aviagen*.

Одгајивачке циљеве треба усмерити на већу искоришћеност генетског потенцијала хибрида у циљу достизања декларисаних производних норматива. Одгајивачи матичних јата ћурака на територији централне Србије у претходном периоду нису били присутни.

6. Одгајивачки циљеви

Основни одгајивачки циљеви, дефинисани Законом о сточарству су: спречавање смањења бројног стања домаћих животиња и повећање продуктивности домаћих животиња.

У основи интензивне живинарске производње су селекције тешких и лаких линија кокоши, односно хибриди за производњу меса и јаја за конзум. Као резултат примене научних сазнања, створене селекције које својим генетским потенцијалом омогућавају врло високу производњу живинских производа. Од тренутка стварања одређеног хибрида, врши се континуирано оплемењивање са циљем побољшања квантитативних и квалитативних особина.

Селекцијски критеријуми за тешке линијске хибриде су брзина пораста бројлера, проценат меса у грудима, конверзија хране, рандман док су селекцијски критеријуми у производњи јаја: узраст при проношењу, врх производње, перзистенција, маса јаја, облик јаја, боја љуске, јачина љуске, као и виталност и отпорност живине према болестима, тако да се провенијенце разликују у одређеном временском периоду, што је и декларисано њиховим производним номативима.

Полазећи од наведеног, основни одгајивачки циљ је повећање степена искоришћености генетског потенцијала хибрида, у смислу нивоа продуктивности и дужине производног циклуса, који ће се позитивно одразити на производне и економске ефекте живинарске производње у земљи.

Одгајивачки циљ је и повећање броја уматичених јата живине, односно, смањивање броја живине сумњивог и непознатог порекла, и објективно опредељивање за хибриде одређене линије највећег генетског потенцијала, које ће бити засновано на спроведеној контроли продуктивности матичних јата и тестовима родитеља и комерцијалних хибрида.

У реализацији одгајивачког програма, за достизање одгајивачких циљева, неопходно је познавање прописане технологије гајења и декларисаних производних норматива популације хибрида живине које се гаје на територији централне Србије и достигнутог нивоа продуктивности у нашим условима производње, што се постиже контролом продуктивности матичних јата. Обзиром да у претходном периоду није реализована контрола продуктивности матичних јата на територији централне Србије, одгајивачки циљ је реализација декларисаних производних норматива хибрида живине.

7. Мере спровођења циљева из главног одгајивачког програма

Главним одгајивачким програмом предвиђене су следеће мере за достизање постављених циљева:

- контрола продуктивности матичних јата живине
- контрола јаја и производња једнодневних пилића у инкубаторским станицама
- тестови иностраних провенијенци родитеља и комерцијалних хибрида живине
- производња и контрола квалитета хране која се користи за исхрану живине
- вођење матичне евиденције, односно увођење родитељских јата у Регистар матичних јата живине
- увођење нових програма гајења живине и нових хибрида живине у производњу.

7.1. Контрола продуктивности матичних јата живине

Мера контрола матичних јата живине обухвата регистрацију, одабирање и контролу продуктивности матичних јата живине у периоду одгоја и експлоатације.

Доследно спровођење мере контрола матичних јата живине у потпуности би елиминисало производњу живине непознатог, а самим тим, и сумњивог квалитета. Поред тога ова мера има оправдање јер обезбеђује податке о броју, типу и производним резултатима матичних јата и производњи пилића у инкубаторским станицама.

Обзиром да је живинарство наше земље у потпуности орјентисано и зависно од увоза родитељских јата живине од којих се у циклусу производње репродукује потребан хибридни материјал за производњу живинског меса и јаја, у ланцу производње, контрола одгоја и експлоатације родитељских јата као селекцијска мера је, поред тестова, кључна за обезбеђење квалитетне живине за даљу производњу, као и својеврстан инструмент контроле квалитета увезене живине.

Један од кључних и константних проблема у живинарству је недовољно искоришћавање генетског потенцијала скупно-увезених родитељских јата живине које се огледа у ниском нивоу продуктивности и кратким производним циклусима, што у крајњем исходу резултира неповољним економским ефектима у производњи меса и јаја. Увођење контроле матичних јата живине као селекцијске мере био би подстицај живинарским репродукцијским фармама да врше прописану евиденцију и контролу одгоја и експлоатације матичних јата живине. Ова мера би допринела ефикаснијем контролисању квалитета увозних производа и обезбедила би сигурнију и квалитетнију производњу једнодневних пилића и јаја за насад, примарних производа на чијем квалитету се заснива успех комплетне производње живинског меса и јаја.

7.1.1. Методе спровођења контроле продуктивности матичних јата живине

Матична јата се користе за производњу јаја за насад, те морају испуњавати услове предвиђене Законом о сточарству.

То могу бити родитељска јата кокоши лаког или тешког типа, односно за добијање хибрида за производњу конзумних јаја или за тов и родитељска јата ћурака.

Контролом производних својстава обухватају се најважније особине које карактеришу зоотехничку и привредну вредност ових јата живине, како у фази гајења подмлатка, тако и у фази искоришћавања јата носиља.

Основу контроле производних својстава чини евиденција производње:

Дневна евиденција – води се сваког дана у производним објектима на следећим обрасцима:

- месечна листа подмлатка
- месечна листа производног јата
- дневна листа сакупљања и класирања јаја

Периодична евиденција – води се повремено, обухвата објекте и јато живине истог узраста и провенијенце на једној фарми, а води се на обрасцима и графиконима. Спроводи се на основу података дневне евиденције у производним објектима и на основу података који се добијају периодичном контролом у производним објектима и у инкубаторској станици. Ова евиденција има карактер трајне документације.

- Контрола телесне масе - у фази гајења подмлатка изводи се континуирано у недељним периодима а касније код производног јата повремено, на узорку од најмање 100 јединки истог пола
- Контрола квалитета хране - узорци се узимају при допремању хране на фарму и држе у затвореној амбалажи на хладном, тамном и сувом месту до 15 дана по

утрошку целокупне количине хране којој узорци припадају. Контрола хемијске и микробиолошке исправности се обавља по потреби.

- Контрола квалитета јаја за насад - обухвата контролу масе јаја и контролу инкубационог квалитета јаја:
 - Контрола масе јаја се обавља на почетку, у средини и при крају производног циклуса, појединачним мерењем случајног узорка од најмање 100 јаја.
 - Контрола инкубационог квалитета јаја се обавља кад и контрола масе јаја. У том циљу посебно се означавају јаја у 2-3 лесе инкубатора, и приликом извођења констатује се број изведених нормалних и шкарт пилића/ћурића. Јаја из којих се није излегао подмладак отварају се и прегледом се констатује број неоплођених јаја, односно јаја са угинулим заметком.

Записник о контроли производних својстава – Након завршетка искоришћавања производног јата, а из података евиденције стручњаци регионалне и главне одгајивачке организације састављају Записник стручне комисије о контроли производних својстава матичног јата у којем се наводе одговарајући подаци о броју живине (угинућу, излучењу), носивости јата, потрошњи хране, маси и инкубационом квалитету јаја.

Стручни послови на мери Контрола продуктивности матичних јата

Контрола производних својстава матичних јата живине спроводи се као мера систематског праћења репродуктивних способности матичних јата живине тешког и лаког типа, којој претходе активности регистрације, идентификације и одабирања.

Стручни послови на контроли производних својстава матичних јата живине заснивају се на важећим прописима и одговарајућим стручним упутствима, а у основи обухватају следеће:

1. Евидентирање матичних јата подмлатка и сређивање документације о њиховом пореклу
2. Вођење Регистра матичног јата у одгоју
3. Систематско прикупљање и евидентирање података о морталитету, излучењу и потрошњи хране и другим релевантним подацима за одгој подмлатка
4. Контролу просечне телесне масе и уједначености телесне масе подмлатка
5. Одабирање петлова и кокица за приплод и излучење петлова одгајених због грешке у сексирању
6. Евидентирање матичних јата носиља у експлоатацији и сређивање документације о њиховом пореклу
7. Вођење Регистра производних јата
8. Систематско прикупљање и евидентирање података о производним особинама у периоду експлоатације (укупан број јаја, број јаја за насад, просечна тежина јаја, утрошак хране, морталитет, излучење)
9. Контролу квалитета јаја за насад у инкубаторској станици (оплођеност јаја, проценат извођења од уложених јаја, квалитет једнодневних пилића)
10. Издавање документације о матичној евиденцији и регистрацији јата за период одгоја и експлоатације
11. Издавање документације о пореклу јаја за насад
12. Издавање документације о пореклу пилића произведених у инкубатору
13. Сређивање и анализу резултата контроле
14. Координацију послова и размену корисних искустава и иновација између фарми, стручне састанке, семинаре и сл.

Ангажовање одгајивачких организација у обављању стручних послова: основна: 1, 2, 3, 4, 5 6, 7, 8; регионална: 3, 8, 9, 11, 12; главна: 10, 13, 14.

7.2. Контрола јаја и производње једнодневних пилића

Закон о сточарству, и из њега проистекао Правилник о условима у погледу објеката и опреме које морају испуњавати одгајивачке организације и организације са посебним овлашћењима, као и о условима у погледу стручног кадра које морају испуњавати организације са посебним овлашћењима, предвидео је контролу јаја и једнодневних пилића у инкубаторским станицама и у том смислу је дефинисана потреба обезбеђивања стално запосленог стручног кадра из области сточарства или ветеринарства у инкубаторским станицама као организацијама са посебним овлашћењима.

Поред тога, главни одгајивачки програм предвиђа ангажовање стручњака регионалне одгајивачке организације из области сточарства који ће вршити контролу спровођења одгајивачког програма и производње квалитетних једнодневних пилића у инкубаторским станицама и издавати потврду о расној припадности, односно провенијенци и квалитету пилића.

Ова мера је неопходна с обзиром да представља другу фазу контроле продуктивности матичних јата и да спречава производњу и продају једнодневних пилића непознатог и непровереног квалитета на територији Републике Србије. С обзиром на то, неопходно је:

- спровођење контроле продуктивности матичних јата живине и контроле производње једнодневних пилића у инкубаторским станицама, са јединственом методиком евиденције
- координирати и синхронизовати рад одгајивачких организација ради добијања реалних, потпуних и методолошки једнообразних резултата контроле
- извршити синтезу добијених резултата у оквиру главне одгајивачке организације.

7.3. Тестови родитеља и комерцијалних хибрида кокоши и ћурака

Тестирање се обавља код хибридних матичних јата кокоши тешког и лаког типа, као и хибридних јата ћурака, у циљу оцене и повећања искоришћености генетског потенцијала увозне хибридне живине у нашим условима производње, у складу са главним одгајивачким програмом у живинарству.

Тестови се обављају као мере систематске контроле производних перформанси у циљу добијања елемената за евентуалне корекције и модификације програма селекције, односно у случају увоза за објективно и рационално опредељивање за одговарајућу инострану провенијенцу.

Процена генетског потенцијала родитељских јата кокоши се врши на основу обрађених резултата теста и декларисаних норматива за одређени хибрид.

Прогени тестови за оцену генетског потенцијала матичних јата хибридне живине се обављају у форми теста бројлера и теста ћурака у тову, за тешку линију, и теста носиља конзумних јаја, за лаку линију.

Резултати спроведених тестова бројлера и носиља јаја за конзум потврђују да увезене селекције кокоши тешког и лаког типа својим генетским потенцијалом омогућавају високу производњу меса и јаја али и да постоје значајне разлике између провенијенци истог типа производње али и између истих селекција у зависности од године. Познавање врсте и нивоа тих разлика доприноси усмеравању развоја живинарства у жељеном правцу, у складу са захтевима тржишта. Због тога је потребно да се сваки одгајивач информише на основу објективних резултата тестова, која ће провенијенца кокоши омогућити достизање производних циљева у условима гајења

које им могу обезбедити и на тај начин ће у највишем степену искористити завидан генетски потенцијал који поседују.

7.3.1. Методе спровођења тестова хибридне живине

Савремена живинарска производња искључиво користи хибридни материјал, лаког типа за производњу конзумних јаја и тешког типа за производњу живинског меса. Хибриди настају као производ перманентног одгајивачко-селекцијског процеса.

Производна својства иностраних хибрида лаког и тешког типа се декларишу стручном документацијом, коју инострани произвођач ставља на располагање. Међутим, у производним условима чест је случај да резултати не достижу декларисани норматив. Због тога је потребно да се сваки инострани хибрид живине тестира, односно да се савременим научним методама свестрано испитају производна својства и отпорност према болестима. Ова испитивања доприносе једноставнијем одређивању одгајивача за одређене хибриде, као најпогодније за искоришћавање у нашим производним условима и истовремено представљају контролу квалитета увозног приплодног материјала. Тестови се изводе по методици случајног (*Random Sample Test*) или мешаног узорка.

7.3.1.1. Тест родитеља

Тест родитеља тешког, односно лаког типа треба да претходи тесту бројлера, односно тесту носиља јаја за конзум. Тест родитеља се обавља на одређеном броју грла родитељског јата које има познато порекло и уписано је у Регистар матичних јата живине. Тест може бити у форми директног или упоредног.

Тест започиње набавком једнодневних родитељских пилића и њиховим гајењем и експлоатацијом у истим условима на једној локацији (у одвојеним боксевима истог објекта или у једнаким објектима на истој фарми). И овде се тежи примени уобичајене технологије, као и очувању тајности идентитета провенијенци до краја теста.

Испитују се следеће особине:

У фази гајења подмлатка:

- жива маса кокица и петлића, најмање у двонедељним интервалима мерењем случајног узорка од најмање 100 кокица и 20 петлића од сваке провенијенце
- морталитет и принудно излучење
- потрошња хране

У фази експлоатације јата:

- полна дозрелост (време проношења – узраст, у недељама, када је у току једне недеље носивост износила најмање 5%)
- узраст при достизању носивости од најмање 50%
- узраст и % носивости у недељи са највећом носивошћу
- узраст и % носивости у последњој недељи теста
- укупан број јаја у току теста, односно по усељеној кокоши
- укупан број јаја за насад у току теста (маса 50-70г), односно по усељеној кокоши
- укупна потрошња хране у току теста, односно по произведеном јајету
- морталитет и принудно излучење кокоши и петлова
- телесна маса кокоши и петлова у одређеним интервалима (нпр. у узрасту 24, 32, 40 итд. недеља) и на крају теста
- инкубацијска својства јаја (извођење у % уложених и оплођених јаја, оплођеност јаја, % пилића друге класе), најмање три пута у току теста

Стручни послови на мери Тест родитеља тешког и лаког типа

Тест родитеља је мера систематског испитивања репродуктивних својстава појединих провенијенци тешког, односно лаког типа.

Спровођење теста родитеља тешког и лаког типа обухвата:

1. Израду програма и плана теста у складу са заступљеношћу појединих хибрида у нашем живинарству и могућношћу истовремене набавке једнодневних пилића родитељске генерације
2. Организацију теста – набавку и усељавање једнодневних пилића-родитеља
3. Контролу производних особина родитељских јата у току гајења и експлоатације (телесна маса, потрошња хране, носивост, морталитет, излучење и др.) и вођење Регистра производног јата
4. Контролу инкубационих својстава јаја (процент јаја за насад, процент неоплођених јаја, извођење у % уложених и оплођених јаја, квалитет пилића и др.)
5. Сређивање и анализу резултата теста
6. Израду и презентирање записника, извештаја, информација и публикација о резултатима теста
7. Рад на усавршавању и иновирању методологије тестирања

Ангажовање одгајивачких организација у обављању стручних послова: основна: 3, 4, 5; регионална: 3, 4, 5; главна: 1, 2, 6, 7.

7.3.1.2. Тест бројлера

За добијање случајног узорка једнодневних пилића од сваке провенијенце, за тест у обиму тзв. микротеста узимају се пилићи са фарми бројлерских родитеља, који морају бити приближно једнаког узраста. Подразумева се да свака провенијенца буде у тесту заступљена са најмање 4 понављања, односно са најмање 120 пилића оба пола на почетку теста. Распоред понављања и провенијенци у боксовима (на поду или батеријама) одређује се по методици случајног-блок система.

У спровођењу теста тежи се примени оне технологије која је типична или најчешћа у региону на којем се тест спроводи. Ово се односи на дужину теста, исхрану (коришћење уобичајених фабричких смеша-стартера, гровера и финишера), систем држања (нпр.: подни систем морао би имати предност над батеријским). Тест може бити у форми директног или упоредног.

Испитују се следеће особине:

- жива маса пилића на крају теста – појединачно мерење свих пилића
- конверзија хране – утрошак хране за 1кг произведене живе масе, на основу података о утрошку хране и оствареном прирасту телесне масе
- морталитет пилића (на основу редовног регистровања угинулих пилића)
- производни индекс (П.И.) – збирни показатељ економичности това пилића једне провенијенце израчунат по формули: $П.И. = ((\text{телесна маса (кг)} \times \text{виталност пилића (\%)}) / (\text{трајање това (дана)} \times \text{конверзија хране (кг)})) \times 100$.

Додатне особине, које се могу испитивати на мањем узорку по живој маси типичних пилића сваке провенијенце најмање по 6 пилића сваког пола чија се жива маса креће у границама: средња вредност одговарајуће провенијенце и пола $\pm 10\%$ обухватају:

- кланичне рандмане (маса и удео класично обрађеног трупа, трупа спремног за печење и спремног за роштиљ)
- остале кланичне особине (релативна маса појединих важнијих делова трупа, однос месо:кости и сл.)

Додатне особине су предмет испитивања појединих истраживачких институција које располажу потребном опремом, методиком и искуствима у овој врсти рада, и које се морају укључити у ова испитивања.

Обрада резултата теста бројлера обавља се научно признатим методама.

Стручни послови на мери Тест бројлера

Тест бројлера се обавља као мера систематске контроле производних својстава хибридних пилића за тов.

Спровођење теста бројлера обухвата:

1. Израду програма и плана теста, у складу са производњом јаја за насад на појединим фармама бројлерских родитеља и заступљеношћу појединих селекција тешког типа
2. Организацију теста – набавку јаја за насад и инкубирање јаја различитих провенијенци
3. Шифрирање и обележавање једнодневних пилића за тест
4. Контролу производних особина пилића у току това (морталитет, потрошња хране, контролна мерења телесне масе и сл.)
5. Мерење пилића на крају теста, са идентификацијом шифре, пола и др.
6. Клање узорака типичних пилића оба пола сваке провенијенце
7. Испитивање кланичних особина на труповима закланих пилића
8. Сређивање и анализу добијених података, дешифрирање провенијенци
9. Израду и презентирање записника, извештаја, информација и публикација о резултатима теста
10. Рад на усавршавању и иновирању методологије тестирања

Ангажовање појединих организација у обављању стручних послова: основна: 4, 5; регионална: 4, 5; главна: 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10.

7.3.1.3. Тест носиља конзумних јаја

Тест носиља конзумних јаја у обиму микротеста започиње на исти начин као и тест бројлера. Тест започиње у осамнаестонедељном узрасту кокоши. Одгајене кокице се по случајном блок-систему распоређују у одговарајуће кавезе или боксеве у подном систему, при чему се води рачуна да у свим деловима објекта буду размештена одговарајућа понављања од сваке испитиване провенијенце.

У начелу, и овде се мора тежити да у свакој провенијенци не буде мање од 4 понављања. Пожељно је да тест траје до 500 дана узраста носиља. Тест може бити у форми директног или упоредног.

Испитују се следеће особине:

- полна дозрелост (време доношења – узраст у недељама када је у току једне недеље носивост износила најмање 5%)
- узраст при достизању носивости од најмање 50%
- узраст и % носивости у недељи са највећом носивошћу
- узраст и % носивости у последњој недељи
- укупан број јаја у току теста, односно по усельеној кокоши
- укупна потрошња хране у току теста, односно по произведеном јајету
- морталитет и принудно излучење кокоши
- телесна маса кокоши на почетку и на крају теста

Испитују се особине значајне за квалитет конзумних јаја у свим старосним периодима у циљу добијања просечних вредности особина квалитета јаја за цео производни циклус: (маса јајета, индекс облика, боја љуске, боја жуманцета, висина густог беланцета, *Naugh*-јединице и дебљина љуске).

Спољашње и унутрашње особине јаја су предмет испитивања појединих истраживачких институција које располажу потребном опремом, методиком и искуствима у овој врсти рада, и које се морају укључити у ова испитивања.

Обрада резултата теста носиља конзумних јаја обавља се научно признатим методама.

Стручни послови на мери Тест носиља конзумних јаја

Тест носиља конзумних јаја се обавља као мера систематске контроле производних својстава хибридних носиља конзумних јаја.

Спровођење теста носиља конзумних јаја обухвата:

1. Израду програма и плана теста у складу са производњом јаја за насад на појединим фармама и заступљеношћу појединих селекција родитеља лаког типа
2. Организацију теста –шифрирање и обележавање једнодневних пилића за тест, гајење пилића и подмлатка до 18 недеља
3. Мерење, обележавање и уселјавање кокица у производне објекте
4. Формирање Регистра теста
5. Контролу производних особина у току ношења (носивост, морталитет, потрошња хране и сл.)
6. Испитивање квалитета јаја (спољашњих и унутрашњих физичких особина)
7. Мерење носиља на крају теста
8. Сређивање и анализу резултата теста, дешифрирање провенијенци
9. Израду и презентирање записника, извештаја, информација и публикација о резултатима теста
10. Рад на усавршавању и иновирању методологије тестирања

Ангажовање појединих организација у обављању стручних послова: основна: 3, 5, 7; регионална: 3, 5, 7; главна: 1, 2, 3, 4, 6, 8, 9, 10.

7.3.1.4. Тест ћурака

Тест ћурака се обавља као мера контроле производних својстава ћурића за тов. Спровођење теста ћурака у тову обухвата у основи исте послове као и тест бројлера.

7.4. Производња квалитетне хране за живину

Један од основних предуслова за испољеност генетског потенцијала хибридне живине је адекватна исхрана, у квантитативном и квалитативном смислу. Главни одгајивачки програм предвиђа контролу квалитета смеша у исхрани живине, која је укључена у одгајивачки програм, базирану на контроли хемијског састава и микробиолошке исправности (према Правилнику о квалитету хране за животиње, Сл. Гласник РС 4/2010, 113/2012, 27/2014, 25/2015, 39/2016, 54/2017), која ће се заснивати на резултатима анализа акредитованих лабораторија. Контрола квантитативног аспекта исхране живине укључене у одгајивачки програм се обавља на основу података о конзумацији који је саставни део производне евиденције.

7.5. Матична евиденција

Матична евиденција треба да пружи веродостојне податке о пореклу, производним и репродуктивним особинама матичних јата живине. Евиденција свих података мора бити тачна и следљива.

Приплодна хибридна живина потиче од јаја дедовских матичних јата. Познато порекло матичних јата живине утврђује главна одгајивачка организација на основу зоотехничке документације произвођача (селекцијске компаније) приплодне хибридне живине.

Извод из главне матичне евиденције је штампани и/или електронски документ о тренутном статусу квалитетног приплодног грла у главној матичној евиденцији. Саджи основне податке о родитељском јату живине и власнику јата живине.

7.5.1. Основна матична евиденција

Вођење основне матичне евиденције подразумева ажурирање података на следећим обрасцима:

Месечна листа подмлатка кокоши - води се у периоду одгоја јата за сваки објекат на фарми. Свакодневно се уписује недеља узраста грла, број грла одвојено по полу, угинућа по полу, излучења по полу и утрошак хране по полу.

Месечна листа производног јата кокоши - води се по данима у месецу за сваки објекат на фарми и садржи следеће показатеље: узраст јата у недељама, недеља ношења, број грла одвојено по полу, угинуће по полу, излучење по полу, утрошак хране по полу, производња јаја (укупан број, % носивости и број приплодних).

Дневна листа сакупљања и сортирања јаја - води се за сваки објекат на фарми. Садржи следеће показатеље о броју јаја: за насад, прљава, ситна, сломљена, двојуча и укупан број јаја.

Сумар регистра производног јата - воде се сумарни подаци о производним особинама. Садржи податке о јату: провенијенца, датум извођења, почетни број грла по полу, датум превођења у експлоатацију, датум излучења из производње. По недељама узраста, односно ношења, сумирају се следећи производни подаци: број грла одвојено по полу, угинућа по полу (недељно и кумулативно), излучења по полу (недељно и кумулативно), утрошак хране по грлу (недељно и кумулативно), укупна производња јаја (недељно, кумулативно, кумулативно по усељеној носилји, % носивости), производња јаја за насад (недељно, кумулативно, кумулативно по усељеној носилји), телесна маса по полу.

7.5.2. Главна матична евиденција

Главну матичну евиденцију води главна одгајивачка организација за потребе спровођења одгајивачког програма. Одгајивачи родитељских јата живине су у обавези да након затвореног карантина увезеног родитељског јата пријаве и упишу јато у Регистар матичних јата живине који води главна одгајивачка организација.

Упис матичног јата живине у Регистар матичних јата живине врши се уколико јато испуњава услове за упис.

Услови које родитељско јато живине мора да испуни за упис у главну матичну евиденцију су:

- познато порекло
- спроведене карантинске мере
- производна евиденција у периоду одгоја јата и у периоду експлоатације јата

Родитељско јато се након утврђивања испуњености услова уписује у Регистар матичних јата живине, који садржи:

- податке о одгајивачу: назив, адреса, регистарски број, инкубаторска станица-капацитет
- податке о јату: врста, провенијенца, категорија, порекло, број грла према полу,

датум извођења, датум издавања и важења уверења.

При упису у матичну евиденцију јато добија главни матични број под којим се издаје Уверење о контролисаном јату приплодне живине.

Уверење о контролисаном јату приплодне живине садржи податке о власнику јата, врсти, раси, односно провенијенци, бројном стању, категорији јата, пореклу јата, датуму извођења и датуму издавања и важења уверења.

Производни циклус матичних јата живине састоји из две фазе: одгоја и експлоатације, које се не спроводе у истим објектима а могу се одвијати и на различитим фармама, па се у циљу потпуне контроле јата, упис матичног јата живине у Регистар се може вршити одвојено у фази одгоја и у фази експлоатације или обједињено.

7.5.3. Евиденција производње и порекла пилића

Увођењем јата у Регистар матичних јата и издавањем уверења о контролисаном јату приплодне живине у експлоатацији омогућава се контрола порекла произведених приплодних јаја на фармама и једнодневних пилића у инкубаторским станицама. Регионална одгајивачка организација издаје потврду о провенијенци, односно расној припадности, и квалитету излежених пилића и води евиденцију о њима.

7.5.4. Обележавање у живинарству

Обележавање у живинарству врши се печатирањем јаја која потичу од матичних јата живине. Обележавање се врши печатом који носи регистарски број јата из главне матичне евиденције или шифру која је дефинисана и садржана у Уверењу о контролисаном јату матичне живине за свако матично јато.

7.5.5. Чување документације

Основна и главна матична евиденција као и извештајна документација, морају се чувати код свих субјеката укључених у спровођење одгајивачког програма у периоду од 10 година.

7.6. Увођење нових програма гајења живине

Увођење нових програма неиндустријске производње пилећег меса подразумева употребу хибрида умереног и спорог пораста, од којих су поједини у мањем броју присутни у нашој живинарској производњи, односно у бројлерској производњи.

Новим програмима неиндустријске производње, у перспективи, се може очекивати потреба укључивања и нових генотипова живине у одгајивачки програм. За њихово укључивање неопходно је да се тестовима изврши провера њихових производних способности.

8. Добробит и здравствена заштита

За осигурање добробити и ради очувања здравственог стања животиња и спречавања настанка повреда, болести, стреса, бола, патње, страха и смрти животиња потребно је обезбедити довољну количину квалитетне хране и воде, простор за

кретање, исхрану и одмор, заклон, микроклиматске и хигијенске услове живота, као и присуство и контакт са животињама исте врсте.

9. Промет приплодне живине и приплодних јаја

Уз адекватан прописани зоотехнички и ветеринарски документ и ако је прописно обележен могуће је ставити у промет приплодни материјал и квалитетне приплодне животиње.

10. Систем унутрашње контроле рада

Унутрашња контрола односно провера рада субјеката у спровођењу одгајивачког програма спроводиће се хијерархијски, у зависности од надлежности појединих субјеката а према наведеној организационој шеми спровођења главног одгајивачког програма. Приликом контроле биће сачињен и службена белешка о затеченом стању и обављеним пословима који су предвиђени главним одгајивачким програмом и програмом мера у сточарству до датума контроле.

11. Објављивање података

Подаци о спровођењу одгајивачког програма се објављују у облику годишњих стручних извештаја који се достављају ресорном Министарству. Свим субјектима у спровођењу главног одгајивачког програма треба да буде омогућен приступ резултатима спроведених мера одгајивачког програма.

12. Петогодишњи обим мера главног одгајивачког програма

На основу садашњег стања и процене положаја живинарства у наредним годинама, предлаже се следећи програм и обим селекцијских мера предвиђених главним одгајивачким програмом за период 2025-2029. године (таб. 3):

Табела 3. Предлог петогодишњег програма мера за спровођење одгајивачког програма у живинарству

Назив мере	Број грла по годинама				
	2025	2026.	2027.	2028.	2029.
Контрола продуктивности матичних јата кокоши тешког типа у одгоју	250000	250000	260000	260000	270000
Контрола продуктивности матичних јата кокоши тешког типа у експлоатацији	210000	210000	220000	220000	230000
Контрола продуктивности матичних јата кокоши лаког типа у одгоју	65 000	65 000	70 000	70 000	70 000
Контрола продуктивности матичних јата кокоши лаког типа у експлоатацији	60 000	60 000	65 000	65 000	65 000
Контрола продуктивности матичних јата ћурака у одгоју	2 000	2 000	3 000	3 000	3 500
Контрола продуктивности матичних јата ћурака у експлоатацији	1 900	1 900	2 500	2 500	3 000
Тест родитеља тешког типа	8 000	8 000	8 000	8 000	8 000

Тест родитеља лаког типа	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000
Тест бројлера	4 000	4 000	5 000	5 000	5 000
Тест носиља конзумних јаја	3 000	3 000	4 000	4 000	4 000
Тест ћурака у тову	1 000	1 000	1 000	1 500	1 500
Увођење нових програма гајења товних пилића	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000
Увођење нових програма гајења кокоши носиља	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000